

נפשותיו הפועלות של יוהר, במונחים של מינו, הן קוטרים. הם מקטרים על דורהאבות ואינם מתקוממים בערכיהם. הם משמשים מעין סרטייהקלטה הדויים שבעם פולט יוהר סמימות נבובות. שאינן מובילות כלל לדרך, או לפיתרון.

יתר-על-כן: נפשות אלה בולטות בהיעדר יכולת אינר טלקטואלית כלשהי, דבר שהוא מזור מבחינת ההרכב הדראמאטיאנושי, מאחר שבכל מיסגרת חברתית חייב להימצא אותו קמפוז מלא, אותו יוצא-דופן שניחן לא רק בסגולות של ביקורת עקרה, אלא באישיות שיש בכוחה להניח את האצבע על האמיתות הכואבות, להגדיר ולמצוא אלטרנטיבות של ממש.

נראה שהסיבה להיעדר דמות שכזאת בימי ציקלג, ובסיפורים אחרים של יוהר, נעוצה במגמה המדריכה את כתיבתו ואת כתיבת בני-דורו. המגמה של התחסדות ואי-ישר. על כן מעבה יוהר עשרות עמודים בהומור מכאני עמוס סירבול. את רידותם הגולמית של גיבוריו עוטה יוהר בדמות-המופת הגברית הישראלית. שיער בלונדי, תלתי-יחזה בהירים, אף נוקשה, רכות של פה, תוך שהוא מעביר למילמוליהם סמלים קבוצתיים של ביטחון חברתי ועוצמה מינית.

בנוסף, נפשותיו של יוהר, הבולטות באומץ הקרבי ובריקנות האידאולוגית שלהן, הן שטוחות, אינן נזקקות לניקטת עמדה כלשהי מלבד פליטת הפמפלטים היוהריים. הן פועלות כעבדי המציאות החיצונית המכתיבה את גורלן, תוך אי-יעולם ילדותית עד כדי גיוחן. דומה, לעיתים, כי יוהר משחק מישחק-פוקר מתוחכם בנפשות של יפיי-נפש, העוטפים בגינונים של גנדרנות גסה וציגנית, השואפים להצדקות לאומיות ועליונות על תושבי הארץ האחרים ורואים עצמם ככובשי-עולם מלאי שחץ. מרתקת היא דמות השתקפות הערבי בימי ציקלג, כאשר הכיני השב ונשנה הוא "ערבובש", מילה שיוהר אינו חוסך אותה מפי גיבוריו:

— אהלן ערבושקים! צהל פיתאים ציבי ממוקמו (25)... מה כבר יכול לקרות במקום סרח וריק זה שערבושיך נמלטו בלי ירייה (30)... סוף-סוף אתם הערבושים המקומיים, אלה שבורחים שבע פעמים בכל יום משיקפה מקומות כנגב (110)... משיבו נחום בהגפת לב: ערבושיקים! סתם מקומיים! הפנים, בשלמות, מחורר כנים (128)... יאללה הביתה! — התנבר קולו — הכיתה, סרניהם, פחונים מוזהבים, ערבושים (134)... הרי גם הם כפריהכל בכל הם אם לא ערבושים, ואיננו את הערבושים שלנו בכל הארץ: המתחיל לברוח כרוח יריה, אין מיפלט אחר, עד תוך ועד מעבר לגולג, ונאנחני אריהם (316)... לילי-מנוחה. לילי-מנוחה גם לערבושים שאילי דפקתי בפקר, בוואדי. בכלל לא מכיר איתם (337)...

גם העולים-החדשים, אלה שהתנדבו ובאו לעזור ליש"ר במילחמתה, אינם זוכים בהגדרות ועדפות אנושיות מטעמם של לגמי-ציקלג: כל איש לנפשו. ותרואה שב בפניה, כל אותם הגח"לים והמח"לים * של ואביק שנתקצבו להם ליש"ר, חבורה קטנה וצפופה בלעז שלה, בדקים זה כזה, ומנסים ליש"ר שריר עוז לועז, כדי לצקת יותר עוז בקיומם המפוקפק (399)...

יתר-על-כן הוא סיפור על דור גולמי, דור הקיים בלב רחשיהלב של יוהר. אין בימי ציקלג יוצא-דופן שהשתיר תקופה כלשהי לאצ"ל או ללח"י. קבע כבר בזמנו פרופסור ברון קרוצוילי, כי יוהר עוסק בחוויות הקולקטיביות. שהיא הגיבור המרכזי שלו. פניה זו לדמות הקולקטיבית מבטאת עוזבה וריקנות. מעין מילכוד של דור אילם, שבאילמותו ניתן לחון, ואולי להבין, מתוך שיליתו, כמה מן התהליכים העוברים על החברה הישראלית בעשור השנים האחרון. יוהר מוצא עצמים לבות בקפידה החוזרת על עצמה. את התמרוקים היפים של לילי-יהוארץ. בית-החינוך ותנועות-הנוער, הכשרה, ודומה כי היא מחשבותיו מתמצה בחווייה עצומה של מפלה

גדודי חוץ-לארץ ומתנדבי חוץ-לארץ.

וריקנות, הנעצרים ברגע הגשמת העצמאות, מבלי חיכולת להבין כי העצמאות היא למעשה אך ראשית הדרך, דרך שבה כשל לו הגולם מציקלג.

אלא שיוהר, למרות הרגמת יכולתו הלשונית, הרבודה שכבות רבות ומרוקנת מתוכן ממש, מעזו לא היה עזב למוות, אלא משרת נאמן של מחשבה מדינית ממלכתית שהגה בן-גוריון, ושיוהר היה מייצגה עלי-אדמות.

ג. סיפורת כאוננות אידיאולוגית

מבקר-סיפורת רבים שמו לב לעובדה שיח-ציקלג ראה אור במקביל למלך בשר ודם של משה שמיר, שהיה בשנת 1958 בסוף דרכו המרכסיסטית. שעה שבי מלך בשר ודם מסתמן דימיון בין ימי הפלמ"ח ומילחמת השחרור לבין תקופתו של אלכסנדר נאני, כאשר הספר רצוף בנוסטלגיה לימי "המדינה שברדך", הרי "ימי ציקלג" נועדו להגביר את משמעות הממלכתיות, תוך התאמה לראשית ימי מלכותו של דוד המלך. יוהר משמש לעיתים כשפרו של דוד בן-גוריון, ונפשותיו קובעות: לעזאזל המוחסים האלה. שינאת-נפשי המיני-חסים על כל מיניהם, ומיני מיניהם. כל מיני אינטליגנטיים רקים רבובים, כל מיני יפיי-נפש של סרק, הורעים מבוכה וקוצרים השתמטות (498)... כן, — אמר עתה עמיחי, — כל היודעים להסתדר יישאר — השאר ייספו. תארו לעצמכם איזה סרצוף יהיה לדרך שיישאר חי (789)...

ואכן, ימי ציקלג, שהיה אור ב-1958, נועד לשרת מבחינה חברתית את השקפת-עולמו של בן-גוריון, שחש בהסתאבות ההדרגתית של המדינה תוך הימנעות מלהביחין בחלקו-של בהסתאבות זו. תפקידו של ס. יוהר, שהיה הברכנסת מאז 1951, התפצל לשניים: לשמש פיתולחץ לסיר לחץ התחושות של בני-דורו, שהיו מוטסכלים עד למאד ולא ראו בדגם המדינה הבנגוריונית את גולת-הכותרת של מילחמת-השחרור. סיבה נוספת שהפעילה את יוהר, היתה שירות האדיאה הממלכתית של בן-גוריון, אדיאה שבעטייה טישטש יוהר את העומק הי"פלמ"חי של לוחמי חירבת מתא, הנקראת בלשונו הפיורי טית "ציקלג".

את תפקידו כנושא הלפיד התרבותי של מיטשר בן-גוריון נשא יוהר נאמנה 15 שנים, במיסגרת תפקידו כחבר-כנסת. בעזרת קולמוסו ומשאו המוסרי, פעל רבות לגיבושה של השקפת-עולם "ממלכתית" בממד ההתייחסות של התרבות.

במאמרו "הדרך הצעיר: פנים ופנים" * פירסם את אחד מנאומיו בישיבת מרכז מפא"י, תוך עיסוק בבעיות הדרך הצעיר בישראל בפתח שנות ה-60. יוהר טרח להגדיר את בני דור זה תוך העתקת מטבע-לשון: דומני כי ארתור קסטלר כינה דור זה בארצות המערב בשם "הירי-האספרסי", וכונתו היתה: "חירף, מהיר וזול". איתה רדיפה אתר החוויה החריפה, אתר התגובה המהיר-רה, בלא פנאי להמתין שדברים יצמחו לאיטם, משרי-שיהם, כמלוא כוחם האמיתי הגנוז בהם, אלא לחפוף כלל החוויה הולפת, ובכך שתרמה מהירה וזולה וחרפה, ומתחתו ככל האפשר...

בעקרונות ההגותית ממשך יוהר, במשאו זה, להיות חצוי בין אובדן הערכים והאמיתות של ארץ-ישראל, שחלקו רב בהם, עם העתקת ותרגום חוויות שנחו באותה עת בארצות אירופה: אמת, תופעות אלה אינן ישראליות דווקא, אף לא נדורות בתחומי הגיל האמרי כלכך. תמצאי אותן, לא למריכה הנחמה, עלי-פני רוחב ורעיות עולם ובכל סולם הגילום. יש המנסים לבנות בני דור זה עלי-פני איתו מחוה, הכט לאחור כועים... לא דבובים ולא יער. אין כאן זעם, אלא יש: השפל מבטך וחה כנחת. אל תבקש לך זעזועים. הסתלק מן המקום אי מן המצב הכא אלוך בתביעה בלשהי השתמט מן המבט המחפש את עיניך ומן האצבע המטרה עליך. חיה בשקט. ואולי טוב מכל להיות פקיר, במוסר גדול שיתן לך מקוב להתקלם בי כאלמני, השואף כל היום אל כיו השקפה איכט המיוחלת כדי לצאת או להפשי, סוף-סוף, לבקש את האיער שלאחר יום-העבודה...

בנאום אחר של ס. יוהר, שאותו נשא בפתיחת ועידת אגודת הסופרים הי"ח *** ב-1958, הוא ניסה להעמיד את קהל הסופרים נוכח תהליך התנוונותה של המדינה, וקבע: ואינני בא להכחיש כי אכן יש בקרבנו אלה רעות, ורכבות משוגות וזידנות הנעשות בארץ, ברחוב, ככתים ובמישרים השונים. אבל גם דבר אחד גדול מכל זה, ובהכרח גבוה וגדול מזה ברעיון שבו — צומח לעינינו כהר לנובה חרי-פעמי וגורלי, ואנחנו לרגלי ההר מהרסים ואיננו יודעים את גובהו. כי אפילו כל דיכורי-ההרשקה כלם אמת, ואפילו השקטנו מצפוננו כשמצאנו איש את אשמי שלו, שמחוק לו, ושכחואורו תלוי הקולר מרוע כה ירדנו פלאים, ואת האשם היה עשה לו איש-איש לנם ולשיקוף ולפולחן שנאנתו אלו, המחויקתו על רגליו, ואפילו אם רשענו כדרייך ולו גם שיבקעתיים...

אצל ס. יוהר, הזמן של גיבוריו הוא אחד, מילחמת השחרור. ביצירתו הוא מעודו לא ניסה להתמודד משך דדות של ממש עם הבעיות שניצבו לפני המדינה משך המלחמה והנעורים של דורו. מבלי ניסיון כלשהו לחזקן ולבגר את נפשותיו הפועלות. המישור השני של חיי התנהל ככסוי סיפורי לעזרות נערי התצר של בן-גוריון. כך שלא הפליא למצוא אותו בכנסת החמישית, בסיעת רפ"י, תוך שעקרונות הסיפוריות גוברת, וחלקו בתהליך הסחיפה של ארץ-ישראל העובדת לעבר הימין האחת היא חוויה כהנזה שאלה מינה את עצמו — הפועלות, והשניה כהנזה שאלה מינה את עצמו — כהן-הרוח. המוסר והמצפון של החברה הישראלית כולה. כהנזה שהיא פוליטית, הממשיכה עד עצם היום הזה לשרת את "הרעיון הממלכתי" ולא את טובת העם הזה. וכאשר הוא שולף, מדי כמה חודשים, את מצפוננו המול-אם, בנושאים כאל-איעתר או תוספות-יקוק, או חוסר-ערכים בחינוך — הרי הוא מקדם בצעד נוסף את הסיפורות הישראלית, מעמדת-הטוהר הברנרית שממנה נהנתה בי ראשית המאה ה-20, לאוננות אידיאולוגית שזכתה רק לפני שבעים למוטט סופית את ארץ-ישראל העוברת, שלמרות כל מינרעותיה עדיין היו טמונים בה גרעיני הטוב והישר של ישראל היפה.

מעל לאולימפוס השן ולנעורים הנצחיים של נפשותיו הפועלות, יכול ס. יוהר להשקיף כיום על כישלוננו הסיפי-רתי הגדול, על האפסו של עיקור וסירוס דור תשי"ח, שכל ציפיותיו הושברו ריקם.

* הנאום ראה-אור ב"מולד" 143 (ינוני-ולי 1960). ** מאת המחזאי הבריטי ג'ון אוסבורן. *** פורסם ב"משא", 10 באפריל 1958.

במאמרו: "תרבות-החיים השמאלנית, שהיתה באופנה עוד תמול-שילשום, שסכנותיה היו שלוחות לכל עבר — מן המתירנות ההרסנית בויי הפרט והמישפחה, עד לאנרכיום בי-חיה-החברה ועד לעריקה ולבגידה בחיי הלאום והמדינה, תרבות-חיים זו שיש בה צירוף מחילאי אור סיאוות וצידקנות, והמתביבים והתחשדות של הלקאה-עצמית — תרבות חיים זו יצאה מן האופנה גם אצלנו (סוף-סוף). לאחר שהתפוגגה ב"עולם הגדול" לציטוט זה מוסיף המשורר הירושלמי חוות קודרת על פרצופם של חיי-התרבות בארץ בעתיד הקרוב. לטינתו של אותו משורר, מתעתד משה "מור" לטול לידיו את ראשותה של המועצה-לתרבות-ולאמנות • המהפכה-הפוליטי הביא כמה ממנהלי התיאטרון הצעירים לעכב התחלה של פרויקטים מקורים, שאושרו עלי-די ועדות-הרפרטואר, מתוך כוונה להמתין להנחיות המועצה-לתרבות-ולאמנות • במסיבה שנערכה בתל-אביב, בביתה של המשוררת הלית ישרון, פנה התעשיין-משורר אורי ברנשטיין, שהוא ממנהלי אמקור, למחזאי יוסף בונדר, שהשתיק אותו ואמר: "אין לי מקרה אמקור ולא מונגן אוריר שלך — או אל תדבר אתי!" • בהוצאת זמורה ביתן מודן ראה אור בימים אלה הספר "בית-מיטבחים 5" מאת הסופר האמריקאי קורט וונגאט •

אצ"ג — נשיא?

הנספח-הישראלי לענייני-תרבות בלונדון, משה דור, עדיין לא הבחין ברוחות המנשבות כיום בארץ, והוא טורח בהכנתה של אנתולוגיה לשיירי-שלום ישראלים, שתראה אור בקרוב בלונדון • ציפורי-שיר טוענות כי סופר הפלמ"ח, נתן שחם, ששימש עד לפני כנתיים כפוליסטרוק, במשרת סמנ"ל רשות השידור, הספיק קודם המהפכה-הפוליטי לקבל את משרת הקונסול לענייני-תרבות בניו-יורק • מישלחת-סופרים בהרכב מזור ביותר מייצגת את סופרי ישראל בקונגרס פאן-קולאב הגרמני, הנערך בימים אלה. עם חברי המישלחת נמנים דויד רוקת, שלמה ניצן ונעמי פרנקל • בחוגי-סיפורת רבים נלחשת בימים אלה הלחשה הרועמת, כי לתפקיד נשיאה החמישי של ישראל יש בכוונת הליכוד להציג את מועמדותו של המשורר-הלאומי אורי צבי גרינברג, שהשנה מלאו לו 80 • משורר ירושלמי מ"דור הפלמ"ח" הפיץ בין ידידיו קטעים ממאמרו של ח"כ משה שמיר, למחרת היבחרו לכנסת. בין השאר קובע שמיר

Advertisement for 'Ezazal' (עזאזל) featuring a hand holding a bottle. Text includes: 'בגניבת רובה ותחמושת', 'איש כושף הנביא', 'המבטים שבו הוא משרת', 'את משפט הרשום מביא שמש', 'החיים', 'הדרך הצעיר', 'המלחמה', 'השחרור', 'המדינה', 'האמנות', 'האמיתות', 'האמיתות', 'האמיתות'.